

1.11.1978

Opastinsilta 7 00620 HELSINKI 52
Semaforbron HELSINGFORS

Puhelin 1511
Telefon

... Työeläkelaitoksille

ELÄKEPALKKAAN LUETTAVISTA ANSIOISTA JA ELÄKEPALKAN MÄÄRÄYTYMISESTÄ

Eläketurvakeskuksen hallitus on 1.11.1978 hyväksynyt jäljempänä olevat ohjeet eläkepalkkaan luettavista ansioista ja eläkepalkan määräytymisestä. Valmistelutyö on tehty hallituksen asettamassa tulkintaryhmässä, jossa on Eläketurvakeskuksen ja eläkelaitosten edustajat mukana. Ohjeisiin on pyritty kirjaamaan nykyinen käytäntö sellaisena kuin se on eläkepalkkaa koskevien säännösten ja vakiintuneen käytännön mukaan.

ELÄKETURVAKESKUS

SISÄLLYSLUETTELO

SIVU

1. JOHDANTO	1
2. TYÖNTEKIJÄIN ELÄKELAEISSA TARKOITETUN TYÖSUHTEEN KÄSITTEESTÄ	1
2.1. TEL-työsuhde	2
2.1.1. TEL-työsuhteen alkaminen ja päättyminen	2
2.1.2. Palkattomat jaksot työsuhteen kestäessä	3
3. TYÖELÄKELAKIEN PALKKAKÄSITE	4
3.1. Yleistä	4
3.2. Vastasuoritus työsopimuksen perusteella suoritetusta työstä	5
3.3. Läheisesti työsuhteeseen liittyvästä toiminnasta maksetut korvaukset	8
4. TAPAUKSET, JOISSA ENNAKONPIDÄTYKSEN ALAINEN ANSIO JA TEL-PALKKA POIKKEAVAT TOISISTAAN	10
4.1. Sairausajan palkka	11
4.2. Täydennyspäiväraha	11
4.3. Ulkomaalla tehty työ	11
4.4. Lähdeverotus	12
4.5. Voitto-osuus palkkana	12
5. KUSTANNUSTEN KORVAUKSET	13
6. ANSIOIDEN JAKSOTUS	14

1. Johdanto

Lainsäädännön kehittyminen samoin kuin työehtosopimus-käytäntö heijastuvat myös eläkkeen perusteena olevan palkan käsitteen tulkintaan. Uudet etuudet sekä erilaiset paikanmaksu- ja verotusjärjestelyt saattavat aiheuttaa epätietoisuutta siitä, onko suoritettua määrää pidettävä TEL:n tai LEL:n mukaisena eläkkeeseen oikeuttavana palkkana ja jos on, niin onko se sitä kokonaisuudessaan vai osittain. Eläkkeen perusteena olevan palkan käsitteen selventämiseksi ja yhtenäistämiseksi on katsottu aiheelliseksi laatia jäljempänä olevat ohjeet koskien erityisesti käytännössä esiin tulleita ongelmatilanteita.

Tässä esityksessä käsitellään lähinnä kysymystä siitä, mitkä työntekijän saamista ansioista on otettava huomioon määrättäessä palkkaa, jonka perusteella hänen eläkkeensä lasketaan. Yleiskirjeeseen on kirjattu nykyinen käytäntö. Kaikkien tulkintojen osalta ei kuitenkaan ole olemassa valitusasteiden kantaa, joten tässä esitettyyn voivat mahdolliset myöhemmät vakuutus-oikeuden päätökset aiheuttaa muutoksia.

Seuraavassa puhutaan TEL-palkasta tarkoittaen sillä sellaisia ansioita, jotka otetaan huomioon laskettaessa eläkkeen perusteena olevaa palkkaa. Samat säännöt pätevät myös määrättäessä niistä paikkoja, joista LEL-eläke lasketaan tai MYEL:n mukaan perheenjäsenen työtuloa hänelle maksetun palkan perusteella.

2. Työntekijäin eläkelaeissa tarkoitettun työsuhteen käsitteestä

Työsuhteella tarkoitetaan työntekijäin eläkelaeissa periaatteessa samaa kuin työoikeudessa yleensäkin. Henkilön katsotaan olevan työsuhteessa, kun hän tekee työtä toisen (työnantajan) lukuun tämän johdon ja valvonnan alaisena palkkaa tai muuta vastiketta vastaan. Työsopimuslain (TSL) mukaisen työsuhteen tunnusmerkistön perusteella määräytyy siten myös työntekijäin eläkelakien yleinen soveltamisala: työnantaja on velvollinen järjestämään häneen työsuhteessa olevan henkilön - työntekijän - eläketurvan mainittujen lakien mukaan. TSL:n mukaista työsuhtekäsitettä on kuitenkin laajennettu TEL 2 §:n 3 momentin säännöksellä siten, että TEL:n piiriin kuuluvat

myös johtavassa asemassa olevat toimihenkilöt. Työsuhteessa olevana ei kuitenkaan pidetä sellaista johtavassa asemassa olevaa toimihenkilöä, joka yksin tai yhdessä perheenjäsentensä kanssa omistaa osakeyhtiössä enemmän kuin puolet osakepääomasta tai jolla muussa yrityksessä tai yhteisössä on katsottava olevan vastaava määräämisvalta.

2.1. TEL-työsuhde

TEL 1 §:n mukaan työsuhteen tulee jatkua yhdenjaksoisesti vähintään kuukauden, jotta siihen voitaisiin soveltaa TEL:a. Lisäksi edellytetään, että työsuhteessa saatu palkka nousee tiettyyn vähimmäismäärään (vuoden 1978 indeksissä 573 tämä määrä on 363,17 markkaa kuukaudessa) tai että säännöllinen työaika on vähintään 20 tuntia viikossa. Tällaisia rajoituksia ei LEL:n soveltamisessa ole. Maatilataloudessa rahapalkkaa vastaan työskentelevä perheenjäsen on vakuutettava MYEL:n mukaan. Vakuuttamisen edellytyksenä kuitenkin on, että perheenjäsen on täyttänyt 18 vuotta ja että hänen työskentelynsä on sanotun iän täyttämisen jälkeen jatkunut vähintään 4 kuukautta.

2.1.1. TEL-työsuhteen alkaminen ja päättyminen

Työoikeudessa katsotaan työsuhteen alkavan silloin, kun työntekijä ryhtyy työhön ja jatkuvan siihen asti, kunnes työsuhde sopimisen, irtisanomisen tai purkamisen johdosta lakkaa. Tästä poiketen on TEL 2 §:n 2 momentissa säädetty, että TEL:a sovellettaessa työsuhteen katsotaan päättyneen sen päivän lopussa, jolta sen perusteella viimeksi maksettiin palkkaa ennen työsuhteen katkeamista tai eläkkeeseen oikeuttavan työkyvyttömyyden alkamista. Eläkkeeseen oikeuttavaksi ei siis lueta työsuhteen lopussa olevaa palkatonta aikaa, eikä aikaa, jonka työsuhde työoikeudellisessa mielessä kenties vielä jatkuu työntekijän tultua työkyvyttömäksi. Työntekijän jäädessä sairauslomalta työkyvyttömyyseläkkeelle ei eläkkeen perusteena olevaa palkkaa laskettaessa voida siten ottaa huomioon niitä sairausajan palkkoja, joita työntekijälle on maksettu sen jälkeen, kun hänen on katsottava tulleen eläkkeeseen oikeuttavassa määrin työkyvyttömäksi eli TEL-työsuhteen päättyttyä.

2.1.2. Palkattomat jaksot työsuhteen kestäessä

Jos työntekijän säännöllinen viikottainen työaika on vähemmän kuin 20 tuntia, ratkaisee työsuhteen TEL:n piiriin kuulumisen työansion suuruus. Kun työsuhte on tällä perusteella tullut TEL:n piiriin, sovelletaan TEL:a, kunnes työnantajan ilmoituksen johdosta tulee selvitetyksi, että työansio on ainakin viimeksi kuluneena kalenterikuukautena ennen ilmoituksen tekemistä ollut TEL:ssä säädettyä rajamäärää pienempi (TEA 1 §). Jos työnantajan tekemästä vuosi-ilmoituksesta käy ilmi, että työntekijän palkka alittaa rajamäärän, merkitään TEL-tösuhte päättyneeksi sen vuoden lopussa, jota vuosi-ilmoitus koskee. Jos palkan ilmoitetaan jo aikaisempaan ajankohtana alittaneen rajamäärän, selvitetään päättyminen tapauskohtaisesti erikseen. Tarkasteltaessa asiaa jälkikäteen arvioidaan työsuhteen kuulumista TEL:n piiriin maksettujen palkkojen pohjalta kuukausikohtaisesti.

Työntekijä saattaa työsuhteensa työoikeudellisesti jatkuessa olla välillä palkattomalla lomalla, jolta hän palaa työhön. Jos palkaton jakso muodostuu pitkäaikaiseksi, saattaa se merkitä TEL-tösuhteen katkeamista työnteon ja palkanmaksun päättyessä. Sen sijaan lyhyet palkattomat keskeytyskaudet katsotaan vakiintuneesti eläkkeeseen oikeuttavaksi ajaksi. Niinpä yhdenjaksoisena pidetään esimerkiksi työsuhdetta, jonka kestäessä työntekijä on työhönsä liittyvän opiskelun takia ollut välillä lyhyellä palkattomalla lomalla. Vallitseva käytäntö on ollut, että työnantaja ei ole ilmoittanut TEL-tösuhdetta päättyneeksi myöskään laissa säädetyn taikka työehtosopimuksessa tai työntekijän ja työnantajan välillä sovitun äitiysloman eikä lomautuksen johdosta. Samoin sairausloma luetaan TEL-tösuhteen jatkumisaikaan silloinkin, kun sen ajalta ei enää suoriteta palkkaa.

Jos työsuhte päättyy äitiysloman, sairausloman tai lomautuksen aikana taikka työntekijä ei näiden päätyttyä palaa takaisin työhönsä, TEL-tösuhteen päättyminen ratkaistaan TEL 2 §:n 2 momentin mukaan eli työsuhte katsotaan päättyneeksi samana päivänä kuin palkanmaksukin on päättynyt.

TEL 2 §:n 2 momentin nimenomaisen säännöksen mukaan palvelusta asevelvollisena vakinaisessa väessä ei katsota eläkkeeseen oikeuttavaksi ajaksi.

3. Työeläkelakien palkkakäsité

Seuraavassa tarkastellaan työsuhteen tunnusmerkeistä lähemmin työstä suoritettavaa vastiketta ja sen käsitesisältöä eläkkeen perusteena olevaa palkkaa määrättäessä.

3.1. Yleistä

Säännökset

TEL 7 §:n mukaan eläkkeen perusteena oleva palkka määrätään työansioista. Saman pykälän 3 momentin mukaan työansion määrä lasketaan "samojen perusteiden mukaan kuin veron ennakkoa pidätettäessä, kuitenkin niin, ettei työsuhteen päättyessä maksettavaa vuosiloman korvausta oteta huomioon". Vastaavasti säädetään LEL 6 §:ssä, että "palkka, josta vakuutusmaksu on suoritettava, määräytyy samojen perusteiden mukaan, joita sovelletaan veron ennakkoa pidätettäessä". LEL:ssä ei ole työsuhteen päättyessä maksettavaa vuosilomakorvausta koskevaa poikkeussäännöstä, joten LEL:n mukaan eläkepalkkaa laskettaessa otetaan myös tällainen korvaus huomioon. MYEL:n piiriin kuuluvan perheenjäsenen työtulona pidetään MYEL 8 §:n 4 momentin mukaan hänelle maksettavaa palkkaa. Palkka määritellään tällöin samoin kuin TEL:ä sovellettaessa.

Poikkeussäännöksenä on vuosilomakorvausta koskevaa rajoitusta tulkittava suppeasti, sanamuotonsa mukaisesti. Sen ulkopuolelle jää vuosilomalain 9 §:n mukaan työsuhteen jatkuessa maksettava vuosilomakorvaus, joka siis on otettava huomioon eläkepalkkaa laskettaessa. TEL-palkkaan kuuluu niin ikään muu kuin lakisääteinen, vuosilomakorvaukseen verrattavissa oleva korvaus. Esimerkiksi työehtosopimuksessa on voitu sopia maksettavaksi varsinaisen vuosilomapalkan lisäksi jonkinlaista "lomallelähtörahaa". Tällainen korvaus luetaan TEL-palkkaan silloinkin, kun se maksetaan työsuhteen päättyessä.

Ennakonpidätysperusteet

Eläkkeeseen oikeuttava työansion määrä määräytyy siis samojen perusteiden mukaan kuin veron ennakkoa pidätettäessä. Lähtökohtana on tällöin ennakoperintälain (EpL) 4 §:ssä tarkoitettu bruttopalkka. Sanotun pykälän mukaan "palkalla tarkoitetaan kaikenlaatuista palkkaa, palkkiota, osapalkkiota sekä muuta etuutta ja korvausta, joka suoritetaan virasta tai toimesta tahi sellaisesta työstä, tehtävästä tai palveluksesta, joka työn tahi tehtävän antajalle tehdään korvausta vastaan. Jos työn tai tehtävän suorittaja on tässä toiminnassaan itsenäinen yrittäjä, siitä suoritettavaa korvausta ei kuitenkaan pidetä palkkana. Palkkaan luetaan myös asunto-, ruoka- ynnä muut luontoisedut, jotka arvioidaan rahaksi verohallituksen vahvistamien perusteiden mukaan."

Maininta ennakonpidätyksen perusteista on katsottava tarkoitettun lähinnä yleisluonteiseksi viittaukseksi siihen EpL 4 §:ssä tarkoitettuun palkkaan, joka suoritetaan toiselle korvausta vastaan tehdystä tehtävästä henkilölle, joka ei tässä toiminnassaan ole itsenäinen yrittäjä.

Käytännössä TEL-palkka on yleensä sama kuin se palkka, joka työntekijälle maksetaan vastikkeena hänen työ-sopimuksen perusteella suorittamastaan työstä ja josta on toimitettu ennakonpidätys. Lausumaa ei voida kuitenkaan tulkita niin ahtaasti, että TEL-palkkaan sisältyisivät ainoastaan ne ansiot, joista ennakonpidätys on toimitettu. Ansiot saattavat esimerkiksi olla niin pieniä, että ne ovat ennakonpidätyksestä vapaita tai ennakonpidätysvelvollisuuden laiminlyönti todetaan vasta jälkikäteen.

Toisaalta TEL-palkkaa ei ole kaikki sellainen tulo, josta ennakonpidätys on toimitettu. Esimerkiksi EpL 6 §:ssä säädetään ennakonpidätys toimitettavaksi eräissä tapauksissa siitä riippumatta, onko suoritus-ta pidettävä palkkana. Sanotun pykälän mukaan toimitettu ennakonpidätys esimerkiksi esiintyvän tai-teilijan tahi hankinta-, osto- tai myyntiasiamiehen palkkiosta ei siis sinällään merkitse sitä, että kysymyksessä olisi TEL-palkaksi katsottava suoritus. Jos palkkio on maksettu sen saajalle hänen toimin-nastaan itsenäisenä yrittäjänä, ei palkkiota luonnol-lisestikaan voida pitää TEL-palkkana.

Ennakonpidätyksen merkitystä TEL-palkkaa määrättäessä käsitellään lähemmin kohdassa 4.

3.2. Vastasuoritus työ-sopimuksen perusteella suoritetusta työstä

Palkka

Eläkkeen perusteena olevaan työansioon kuuluu ilman muuta työn vastasuorituksena saatu aikapaikka, kuten kuukausi-, viikko- tai tuntipalkka samoin kuin työ-suorituksen määrän tai arvon mukaan määräytyvä suorituspalkka esim. urakkapalkka. Mainitut perus-palkat ovat TEL-palkkaa olipa ne ansaittu säännöl-lisestä työstä, ylityöstä, hätätyöstä tai saatu sairausajan palkkana. Osa urakkapalkasta maksetaan eräillä aloilla ns. urakkapohjina, joiden kohdalla lähinnä TEL-työsuhteissa ongelmaksi muodostuva an-sioiden ajallista jaksottamista selostetaan jäljem-pänä kohdassa 6. Vuosiloma luetaan TEL-työsuhteen jatkumisaikaan ja sen ajalta maksettu palkka on siis TEL-palkkaa silloinkin, kun työntekijä jää vuosilomal-tansa suoraan eläkkeelle tai työsuhde muuten päättyy siten, että työntekijä sen lopussa pitää irtisano-misaikana vuosilomansa.

- Palvelurahat TEL 7 §:n 3 momentin toisen lauseen mukaan pidetään TEL-palkkaan kuuluvana ansiona myös työn korvauksena yleisöltä saatuja palvelurahoja tai vapaaehtoisia lahjoja. Mainitut korvaukset otetaan huomioon sen suuruisena kuin viimeksi toimitetussa verotuksessa, jolle muuta luotettavaa selvitystä niiden määrästä esitetä. Mikäli verotustietoja ei ole käytettävissä, määritellään tulo kohtuullisen arvion mukaan esimerkiksi aikaisemmin samassa työssä saatuja ansioita perusteena käyttäen.
- Luontoisedut Myös luontoisedut otetaan huomioon TEL-palkkaa määrätessä. Ne muunnetaan rahapalkaksi veronpidätyksessä sovellettavien, verohallituksen ennakonpidätystä varten vuosittain vahvistamien perusteiden mukaan. (Ks. luontoiseduista myös kohdassa 4.)
- Erilaiset lisät Eläkkeen perusteena huomioon otettavaa palkkaa ovat luonnollisesti myös aika- ja suorituspalkkoihin maksetut erilaiset lisät, kuten hyvänmiehenlisä, oio-suhdelisät, vuorotyölisä sekä ilta- ja yötyölisä. Vastaavasti ovat peruspalkkaan maksetut korotukset, sunnuntaityökorotus, ylityökorotus sekä hälytysluonteisesta työstä tai seisokkityöstä maksettu korotus TEL-palkkaa. Sahateollisuudessa tunnetut terärahat tai muut niihin verrattavat erityisestä työstä maksettavat kiinteät korvaukset ovat TEL-palkkaa.
- Korotukset
- Ulkomaanlisä Suomalaiset työnantajat maksavat eräissä tapauksissa ulkomailla työskenteleville työntekijöilleen lisäpalkkaa kotimaan elinkustannuksia korkeampien paikallisten elinkustannusten korvaukseksi ns. ulkomaanlisänä. Lisäpalkkaa ei voida verrata työn suorittamisesta aiheutuneisiin kustannuksiin, vaan sitä on pidettävä työsuhteessa saatuna palkkana ja näin ollen se otetaan huomioon eläkepalkkaa määrättäessä. (Ks. myös kohta 4.1. "Ulkomaalla tehty työ".)
- Vapaavuorokorvaus Ennen työsuhteen päättymistä pitämättä jääneiden vapaavuorojen korvauksena suoritettun ns. vapaavuorokorvauksen Vakuutusosikeus on katsonut TEL-palkkaan kuuluvaksi (VO:n pts n:o 9473/76/2168). Vapaavuorokorvauksen maksaminen perustuu työehtosopimukseen ja se on vastasuoritusta työsopimuksen mukaisesta työstä.
- Provisio Provisiopalkkaa joko yksinomaisena vastasuorituksena tai yhdistettynä kiinteään aikaperusteiseen pohjapalkkaan käytetään lähinnä kaupallisten tehtävien suorittamisen palkkausmuotona. Provisio lasketaan yleensä prosenttiosuutena myynnin tai voiton arvosta. Toisen lukuun tehdystä työstä saadusta provisiosta on TEL-palkkaa kuluilla vähennetty osuus eli se palkkio, josta suoritetaan veron ennakonpidätys.

- Tantiemi Tantiemi on lähinnä toimihenkilöille kiinteän peruspalkan lisäksi suoritettava palkkio. Se määrätään tavallisesti prosentteina vuotuisesta voitosta ja maksetaan jälkikäteen vuosittain. Tantiemi on vastasuoritusta työsuhteesta tehdystä työstä, siitä suoritetaan veron ennakonpidätys ja se on luettava TEL-palkkaan. Myös tantiemin kohdalla mahdollisesti suoritettavasta jaksotuksesta puhutaan jäljempänä.
- Rojalti Rojalti on esimerkiksi teoksen tekijälle tai patentin haltijalle maksettava korvaus siitä, että hänen tuotteensa saatetaan julkisuuteen tai käytettäväksi. Rojalti maksetaan yleensä määräprosenttina tuloista, esimerkiksi myynnin arvosta tai julkisten esityskertojen perusteella. Tämän käyttökorvausluonteensa vuoksi rojalteja ei voida pitää TEL-palkkana, koska sitä ei makseta vastikkeena tehdystä työstä.
- Lomaltapaluuraha Lomaltapaluurahan on katsottava olevan työsopimuksen mukaisesta työstä suoritettua vastiketta, joka - myös työsuhteen päättyessä maksettuna - otetaan huomioon eläkkeen perusteena olevaa palkkaa määrätessä (VO:n pts n:o 8640/76/674). Tämä koskee myös tapauksia, joissa lomaltapaluurahan suuruuden laskemisperusteena on käytetty vuosilomakorvasta. Lomaltapaluurahaa voi karttua vielä TEL-työsuhteen päättymisen jälkeen esimerkiksi silloin, kun työntekijä työkyvyttömäksi tultuaan on sairaslomalla työsuhteen työoikeudellisessa mielessä vielä jatkuessa. Lomaltapaluuraha samoin kuin muukin työansio otetaan näissä tapauksissa huomioon vain eläketapahtumaan saakka (Eltk:n pts 3593/76). Eri alojen työehtosopimusten mukaan lomaltapaluurahaa vastaava etuus saatetaan suorittaa eri nimisinä korvauksina kuten esimerkiksi lomarahana tai lomapalkan korotuksena. Nämä korvaukset ansaitaan kuten lomaltapaluuraha ja ne otetaan eläkepalkassa huomioon lomaltapaluurahan lailla.
- Erilaiset lomarahat
- Lahjarahat TEL-palkkaan luetaan erilaiset lahjarahat, joita työnantaja suorittaa työntekijöilleen sopimuksen tai tavan mukaan vakiintuneesti. Tällaisia ovat mm. joulurahat, 13. kuukauden palkka ja määrättyjen palvelusvuosien perusteella maksettavat lahjarahat. Palvelusvuosien perusteella maksetun lahjarahan on eläkepalkkaan huomioon otettavaksi katsunut Vakuutus-oikeus päätöksissään 3325/73/1725 ja 5370/77/836. Päätöksissään 1293/77 ja 3365/77 eläkelautakunta on katsonut, että ansiomitaliraha ja erojaislahjaraha, jotka ovat olleet veronennakonpidätyksen alaista ansiota, tuli ottaa huomioon eläkepalkkaa määrättä-

essä. Mainituissa yksittäisissä eläkelautakunnan päätöksissä on ollut kysymyksessä saman työnantajan makamat korvaukset, joten menettely lienee yrityksessä vakiintunut tapa ja tällä tavoin suoritukseen on syntynyt eräänlainen velvoite.

Jos kuitenkin on kysymys vastikkeettomasta yksipuolisesta oikeustoimesta, suoranaisestä lahjasta, joka annetaan esim. työntekijän merkkipäivänä ei lahjaa voida ottaa huomioon eläkepalkkaa määrättäessä, siitä riippumatta, pidetäänkö sitä ennakonpidätyksen alaisena tulona.

Palkkaturva Palkkaturvalain mukaan maksetaan valtion varoista palkkaturvana työntekijän työsuhteesta johtunut palkka- tai muu saatava, joka työnantajan maksukyvyttömyyden vuoksi on jäänyt maksamatta. Palkkaturvana maksettua määrää on pidettävä normaalisti TEL-palkkana.

Vahingonkorvaus Vahingonkorvausta, jonka työnantaja on joutunut maksamaan irtisanottuaan tai purettuaan työsopimuksen ilman laillista syytä, ei voida pitää palkkana, koska sitä ei ole suoritettu vastikkeena työnteosta. VO on päätöksessään n:o 10708/76/1182 katsonut, että yrityksen toiminnan supistumisesta johtuneesta irtisanomisesta työntekijälle maksettua kertakorvausta ei voida pitää TEL:ssa tarkoitettuna työansiona.

Odotusajan palkka Sama koskee myös koron luonteista odotusajan palkkaa, johon työntekijällä TSL 22 §:n 5 momentin mukaan on oikeus palkanmaksun tai muun työsuhteesta johtuneen saatavan suorituksen viivästyessä työsuhteen päättyessä.

3.3. Läheisesti työsuhteeseen liittyvästä toiminnasta maksetut korvaukset

Pääsääntöisesti ansioiden tulee olla vastiketta työsopimuksen perusteella suoritetusta työstä, jotta ne voitaisiin katsoa eläkepalkaksi. Lähtökohtaisesti on myös katsottava, ettei työntekijä voi olla useassa samanaikaisessa TEL- tai LEL-työsuhteessa samaan työnantajaan. Käytännössä saattaa kuitenkin syntyä tilanteita, joissa työntekijä tekee työsuhteensa puitteissa muutakin kuin nimenomaan työsopimuksessa sovittua työtä. Tällöin muustakin kuin työsopimuksen mukaisesta työstä saadut korvaukset tulee sisällyttää eläkepalkkaan.

Tehdaspalokunta Yhtiön tehdaspalokunnassa toimineen työnjohtajan on katsottu olleen työsuhteessa työnantajaan myös siltä osin kuin hän on toiminut tehdaspalokunnassa. Koska tätä toimintaa on käsiteltävä yhtenä kokonaisuutena työntekijän yhtiöön olevan varsinaisen työsuhteen

kanssa, on palokunnassa tehdystä työstä saadut ansiot luettava TEL-palkkaan kuuluvaksi (VO:n pts n:o 6500/75/1774).

Aloite- ja kirjoitus-palkkiot

Edellä esitetyn mukaisesti myös erilaiset aloite- ja kirjoituspalkkiot, jos ne liittyvät työsopimuksessa sovittuun työhön, tulee ottaa mukaan TEL-palkkaan. Samojen perusteiden mukaan työntekijän työnantajan toimittamaan alan julkaisuun kirjoittamista artikkeleista saamat palkkiot luetaan TEL-palkkaan. Sen sijaan työntekijän henkilökuntalehteen oma-aloitteisesti kirjoittamista artikkeleista saatua korvausta ei katsota TEL-palkkaan kuuluvaksi.

Luottamusmies

Luottamusmiestoimen hoitamisen ehdottomana edellytyksenä on työsuhteen olemassaolo. Toiminnan luottamusmiehenä on katsottu liittyvän siinä määrin läheisesti työsuhteeseen, että tästä toiminnasta maksettu korvaus on otettava huomioon määrättäessä kyseisen työsuhteen eläkkeen perusteena olevaa palkkaa (Eltk:n pts 854/76). Eräissä tapauksissa, vaikka luottamusmies hoitaa luottamusmiestoimensa työajan puitteissa ja saa vajaaksikin jäävältä työajalta normaalin palkan, hänelle maksetaan luottamusmiestoiminnasta normaalin palkan lisäksi erillistä palkkiota. Tämä samoin kuin luottamusmiestehtävien hoidosta työajan ulkopuolella saatu ylityökorvaukseen rinnastettava korvaus otetaan huomioon TEL-palkkaa määrättäessä. Sen sijaan on katsottu, että työturvallisuustoimikunnan ja tuotantokomitean jäsenelle maksettuja erillisiä kokouspalkkioita ei ole otettava huomioon TEL-palkassa (eltk:n pts 2113/72). Vaikka myös näiden tehtävien hoitamisen edellytyksenä on työsuhteen olemassaolo, on ilmeisesti katsottu, ettei työskentely kyseisissä toimikunnissa liity yhtä läheisesti työsuhteeseen kuin luottamusmiesten kohdalla.

Työsuojelutoimikunta ja tuotantokomitea

Työsuuhdekeksintökorvaukset

Työsuuhdekeksintökorvaus, jonka suuruus vaihtelee lähinnä keksinnön merkittävyyden mukaan muutamasta sadasta markasta kymmeneen tuhansiin markkoihin, voidaan suorittaa yhdessä tai useammassa erässä ja lisäksi eri vuosina. Korvaus katsottaneen veron ennakonpidätyksen alaiseksi ansioksi. Tästä huolimatta sitä ei ole pidettävä vastasuorituksena työsopimuksen perusteella tehdystä työstä eikä sitä näin ollen oteta huomioon eläkkeen perusteena olevassa työansiossa.

Vakuutusasiainpalkkiot

Vakuutusyhtiöön työsuhteessa olevan henkilön työsuhteeseen saattaa liittyä velvollisuus muidenkin saman yhtymän yhtiöiden vakuutusten myymiseen, mistä työnantajayhtiö maksaa palkan. Yhtymällä tarkoitetaan tällöin toimintaa, joka tapahtuu selvästi yhtymämuotoisena, ei sen sijaan esim. pelkästään osakkeenomistukseen perustuvaa suhdetta. Tällaiset palkkiot ovat

TEL-palkkaa samoin kuin sellaisetkin myyntipalkkiot, jotka yhtiö maksaa henkilölle hänen vapaa-aikanaan suorittamastaan yhtiön vakuutusten myynnistä. Jos vakuutusasiamiehelle ei suoriteta peruspalkkaa, katsotaan hänet yrittäjäksi.

Työpaikkalääkärit

Työsuhteessa olevan työpaikkalääkäriin TEL-palkkaan on luettava paitsi sellaiset palkkiot, jotka työnantaja on henkilökunnalle annetuista lääkäripalveluista suorittanut, myös - tehdystä sopimuksesta riippuen - työntekijöiden työpaikkalääkäriillä käynnistään suoraan lääkäriille maksamat palkkiot. (VC:n päätökset n:o 4751/72/1941 ja n:o 1770/74/715).

Lääkärikeskukset

Yhtiömuotoisessa lääkärikeskuksessa enintään puolella osakkaana olevan lääkärin yhtiön tiloissa ja laitteilla harjoittama lääkärintöimi voi tapahtua työsuhteessa lääkärikeskukseen ja tällöin tästä toiminnasta lääkärikeskuksen kautta saadut palkkiot ovat TEL-palkkaa.

4. Tapaukset, joissa ennakonpidätyksen alainen ansio ja TEL-palkka poikkeavat toisistaan

Pääsääntöisesti TEL-palkka on yhtenevä sen palkan kanssa, josta työnantaja on pidättänyt veron ennakon. Kuitenkin jos työnantaja on laiminlyönyt ennakonpidätyksen, vaikka se olisi tullut suorittaa, on tällaisetkin ansiot otettava huomioon eläkepalkkaa määrättäessä, mikäli ne muutoin voidaan katsoa TEL-palkaksi. Toisaalta jos palkkatulo, joka ei ole ennakoperinnän alaista, katsotaan lopullisessa verotuksessa verotettavaksi tuloksi, ei tämä sinänsä tuo sitä TEL-palkka-käsitteen piiriin. Mikäli esimerkiksi luontoisedut lopullisessa verotuksessa arvioidaan korkeampaan määrään kuin mitä oli ennakonpidätystä varten vahvistettu, ei se vaikuta takautuvasti TEL-palkan suuruuteen.

Eräissä tapauksissa saattaa TEL-palkka kuitenkin määräytyä ennakonpidätysvelvoillisuudesta poiketenkin. TEL-palkkaan joudutaan ottamaan mukaan kiistatta työsuhteessa saaruna palkkana pidettäviä eräitä, joista verolainsäädännön mukaan ei pidetä ennakkoa. Palkka saattaa myös olla kokonaan vapautettu ennakonpidätyksestä. Käytännön syistä ei ennakonpidätys ole mahdollista pelkästään luontoisetuina suoritettavasta palkasta, mistä huolimatta näiden etujen verotusarvo on sisällytettävä TEL-palkkaan.

4.1. Sairausajan palkka

Työehtosopimuksissa työnantaja säännönmukaisesti velvoitetaan maksamaan työntekijälleen palkkaa sairaus- tai synnytysloman ajalta yli sen, mitä tällaisen palkan maksuajasta on työsopimuslaissa säädetty. Sairausvakuutuslain mukaan suoritetaan eräissä tapauksissa päiväraha työnantajalle, joka puolestaan maksaa työntekijälle sairausajalta/synnytysloman ajalta palkan. Maksamastaan palkasta työnantaja ei pidätä veroa päivärahaa vastaavalta osalta. Tästä huolimatta otetaan palkka kokonaisuudessaan huomioon TEL-palkassa.

Jos sen sijaan työnantaja maksaa työntekijälle ainoastaan palkan ja päivärahan erotuksen työntekijän itsensä saadessa päivärahan, ei maksettua päivärahaa voida osaksikaan lukea TEL-palkkaan, vaan yksinomaan työnantajan suoritus katsotaan palkaksi.

Kun työnantaja maksaa työntekijälle täyttä palkkaa tapaturmavakuutuslain tai liikennevakuutuslain mukaisen päivärahan maksuajalta, työnantaja on oikeutettu nostamaan päivärahan ja työntekijän palkasta vähentämään päivärahaa vastaava osuus ennen ennakonpidätystä. TEL-palkkaa ovat myös ne työnantajalle suoritettuja tapaturmavakuutuslain tai liikennevakuutuslain mukaisia korvauksia vastaavat erät, joista ei ole suoritettu ennakonpidätystä.

4.2. Täydennyspääväraha

Työehtosopimuksissa saattaa olla sovittu sairausajan palkan maksamisesta työnantajan yhteydessä toimivan sairausvakuutuslain mukaisen työpaikkakassan kautta verottoman täydennyspäävärahan muodossa. Täydennyspäävärahaa on sen luonteesta johtuen pidettävä eläkepalkkaan luettavana työansiona (VO:n pts n:o 8401/76/782). Asiaa on käsitelty ETK:n yleiskirjeessä 24/77.

4.3. Ulkomaalla tehty työ

Tulo- ja varallisuusverolain mukaan on Suomessa asuva henkilö yleisesti verovelvollisena velvollinen suorittamaan veroa sekä Suomesta että muualta saamastaan tulosta. Kuitenkin on tällaisen henkilön ulkomaalla tekemästä työstä saama palkkatulo eräin poikkeuksin Suomessa verovapaata tuloa, jos hänen sanotusta työstä johtuva oleskelunsa ulkomaalla on kestänyt tai sen voidaan olettaa kestävän vähintään vuoden. Tulon verotusoikeus voi olla myös verosopimuksessa annettu toiselle valtiolle. Näissä tapauksissa ei siten voi myöskään ennakonpidätys tulla kysymykseen. Tästä huolimatta ovat tällaisetkin työsuhteessa saadut ansiot normaalisti TEL-palkkaa, tietenkin edellyttäen, että Suomen ja ao. valtion välillä ei ole tehty TEL-vakuuttamisvelvollisuuden poistavaa sopimusta ja että kysymyksessä on muutoin TEL:n piiriin kuuluva työsuhte.

Ilmoitettaessa ulkomaan valuutassa maksettuja palkkoja eläkelaitokselle muutetaan ne Suomen rahan määräksi ansaintavuoden keskiostokurssin mukaan.

4.4. Lähdeverotus

Henkilö, joka ei ole verovuonna asunut Suomessa, on rajoitetusti verovelvollinen. Tällaisen henkilön Suomesta saamasta palkkatulosta verotetaan rajoitetusti verovelvollisen valtion- ja kunnallisverosta annetun lain (lähdeverolaki) mukaan, sikäli kuin verosopimusten määräyksistä ei muuta johdu. Lähdevero on lopullinen vero, jonka perimisessä ei siis sovelleta ennakkoperintälakia. Lähdeverolain alaiset palkkatulot ovat kuitenkin TEL-palkkaan luettavia työansioita.

4.5. Voitto-osuus palkkana

Avoimessa yhtiössä työskentelevää yhtiömiestä, joka joko yksin tai yhdessä perheenjäsentensä kanssa omistaa enintään puolet yhtiöosuuksista, pidetään työsuhhteessa olevana (TEL 2³ §). Häntä ei voida vakuutus-oikeuden omaksuman kannan mukaan katsoa yrittäjäksi siinäkään tapauksessa, että hänelle ei ole maksettu ennakkopidätyksenalaista palkkaa, vaan hän on saanut työstään vastikkeena ainoastaan yhtiöosuuttaan vastaavan osuuden yhtiön vuosivoitosta. Toistaiseksi ei kuitenkaan ole VO:n päätöstä, jolla olisi suoranaisesti otettu kantaa siihen, millä tavalla a.o. henkilön TEL-ansio määrätään. Selvää on, että voitto-osuus ei ole tuloa, josta olisi pidätettävä veron ennako. Voitto-osuuden katsominen suoraan TEL-palkaksi aiheuttaa myös ongelmia erityisesti yrityksen tappiollisina vuosina. On näin ollen epäselvää, voidaanko voitto-osuutta ollenkaan katsoa TEL-palkaksi. Käytännön syyt puoltavat kuitenkin sitä, että voitto-osuustapauksessakin on TEL:n piiriin kuuluvaksi katsotun henkilön työansio voitava määrätä. Tästä johtuen menetellään toistaiseksi, kunnes asiaan saadaan VO:n päätös tai asia muuten esimerkiksi lainsäädntötietä saadaan kuntoon, siten, että TEL-palkka arvioidaan samojen kriteerien perusteella, joita käytetään YEL:n mukaista työtuloa määrättäessä. Arviointimenettely voi samoin tulla kysymykseen kommandiittiyhtiön vastuunalaisten yhtiömiesten ja muiden tulo- ja varallisuusverolain tarkoittamien yhtymien osakkaiden osalta.

Jos osakeyhtiön osakas on työsuhhteessa yhtiöön, katsotaan TEL-palkaksi hänelle työstä maksettu ennakkopidätyksenalainen palkka. Myös osakeyhtiössä tilanne voi muodostua samanlaiseksi kuin edellä avoimessa yhtiössä, jos osakeyhtiössä yksin tai yhdessä perheen-

jäsentensä kanssa enintään puolet osakepääomasta omistavalle toimihenkilölle ei osingon lisäksi suoriteta erillistä vastiketta työskentelystä yhtiössä.

5. Kustannusten korvaukset

Työn suorittamisesta aiheutuneista kustannuksista maksetut korvaukset eivät ole TEL-palkkaa. Tällaisia ovat esimerkiksi matkakustannusten korvaukset, työkalu- ja työpukukorvaukset sekä työhuonekorvaukset. Korvaukset saattavat kuitenkin ylittää näiden kustannusten todelliset määrät. EpL 8 §:stä seuraa, että kustannusten arvioidun määrän ylittävää korvausta on ylimenevältä osalta pidettävä palkkana, josta tulisi suorittaa ennakonpidätys, ellei sitten näytettä ylittävänkin osan menneen kuluihin. Kustannusten määrän arvioimisesta antaa verohallitus tarkemmat ohjeet päätöksillään.

ETK:n lausunnon 15.4.1977 mukaan se osa autokulukorvauksesta, josta pidätettiin veroennakko veroviranomaisten ohjeen mukaisesti, oli TEL:n alaista ansioita.

Päivärahat

Aikaisemman käytännön mukaan päivärahoja ei katsottu EpL:n mukaisiksi suorituksiksi, vaikka osaa niistä olisikin verotettu lopullisen verotuksen yhteydessä palkkatulona. Päivärahoja ei verotettavaltakaan osalta otettu huomioon eläkkeen perusteena olevaa palkkaa määrättäessä (V0:n pts n:o 9319/74/1434).

Verohallitus antoi 1.9.1977 päätöksen työn suorittamisesta aiheutuneiden kustannusten arvioimisesta ennakonpidätystä toimitettaessa (706/77). Päätös perustuu tulo- ja varallisuusverolain 22 §:n muutokseen (510/77), jolla mm. matkakustannusten verovapaiden korvausten määrät sidottiin valtion kulloinkin suorittamiin korvauksiin. Päätöstä on sovellettu ennakonperinnässä 1.10.1977 alkaen ja myös vuodelta 1977 toimitettavaa lopullista verotusta varten on verohallitus antanut päivärahoista ja muista matkakustannusten korvauksista vastaavan sisältöisen päätöksen.

Uusien säännösten mukaan ovat päivärahat siltä osin kuin ne ylittävät valtion virkamiehille suoritettavien päivärahojen määrän palkkaa, josta on toimitettava ennakonpidätys, ellei työntekijä näytä ylittävänkin osan menneen kuluihin. Näin ollen verohallituksen päätöksen 706/77 voimaantulon 1.10.1977 jälkeen suoritettuja päivärahoja pidetään myös TEL-palkkana valtion päivärahat ylittävältä osalta, sikäli kuin ne ovat veronennakonpidätyksen alaisia.

Sama koskee muita matkakustannusten korvauksia, joiden arvioimisen perusteet on vahvistettu sanotussa päätöksessä.

6. Ansioiden jaksotus

Eräissä tapauksissa saattaa olla epäselvyyttä siitä, mille vuodelle ansioiden on katsottava kuuluvan määrättäessä työsuhteen päättyessä eläkkeen perusteena olevaa palkkaa. Tällainen tilanne syntyy, kun palkka maksetaan eri vuonna kuin se on ansaittu. Näin on useinkin provision, tantiemin ja ns. urakapohjien laita. Pääsääntö tällöinkin on verotuksessa noudatetun linjan mukaisesti, että palkka katsotaan maksamisvuoden ansioksi.

Tämä sääntö voi kuitenkin johtaa eläkepalkan vääristymiseen henkilön normaaliin palkkatasoon verrattuna nostaessaan sanottua palkkaa laskettaessa mukaan otettavista vuosista jonkin vuoden ansiot huomattavan suuriksi.

Jos esimerkiksi tantiemin katsominen maksamisvuoden ansioksi aiheuttaisi eläkepalkan olennaisen vääristymisen, suoritetaan ansioiden siirto ansaitsemisvuodelle eli ns. jaksotus. Jaksotus tulee tavallisimmin kysymykseen niissä tapauksissa, joissa työsuhte päättyy aivan alkuvuodesta ja tällöin on maksettu aikaisempiin vuosiin kohdistuvia palkkoja. Mikäli korvauksia, joiden maksamisvuosi eroaa ansaitsemisvuodesta on suoritettu vuosittain, saatetaan jaksotus joutua toimituttamaan myös edellisten vuosien osalta, jottei samalle vuodelle tulisi esimerkiksi kahta tantiemia. Jaksotus on mahdollista yhtä hyvin vapaakirjaa kuin lopullista eläkettäkin laskettaessa.

Palkkaperustetta ei tulisi TEL 7 §:n 2 momenttia soveltaen tarkistaa alaspäin, mikäli jaksottaminenkin on mahdollista. Palkkaperusteen harkinnanvarainen tarkistaminen tulisi sovellettavaksi lähinnä silloin, kun palkaksi katsottavaa erää ei voida pitää minään tiettyinä aikana ansaittuna. Näin on yleensä esimerkiksi työsuhteessa maksettavien erilaisten lahjarahojen laita. Soveltaminen edellyttää tietysti myös sanotussa säännöksessä asetettujen edellytysten olemassaoloa.

Mikäli maksamisvuonna ei ole muita eläkepalkaksi luettavia ansioita, joudutaan palkkaerät aina lisäämään sen vuoden ansioihin, jona ne on katsottava ansaitun.

Työsuhteen päättyessä maksettavan lomaltapaluurahan suhteen noudatetaan edellä esitettyjä periaatteita.